

VZTAH JEDINEČNÉHO A MODELOVÉHO V POLITICKÉM PŮSOBNÍ F. UDRŽALA

Miloš Charbuský

Fakulta ekonomicko-správní, Ústav veřejné správy a práva
Univerzita Pardubice

A significant Czech politician František Udržal was born on 3 January 1866. He entered politics in 1897 when he became a member of the Parliament in Vienna. After declaration of the Czechoslovak Republic independence on 28 October 1918 he was a member of Revolutionary National Assembly. In 1921 he was elected a minister of defence for 8 years and between 1929 and 1932 he was the Prime Minister. František Udržal was a representative of farming community. He tried to accommodate its specific interests to the interests of the whole country.

Česká společnost dosáhla v polovině devadesátých let 19. století stavu, kdy její hospodářský, demografický i kulturní potenciál nabyl takového rozsahu, až svými důsledky zároveň zvyšoval její politické sebevědomí. To se stalo vlastní především nově, nastupující generaci předáků. Právě k nim se řadil František Udržal, narozený 3. ledna 1866 jako potomek východočeského selského rodu, jehož přímou linii z otce i matěny lze v jeho rodné Dolní Rovně ověřit sledovat až ke sklonku šestnáctého století.

Udržalovo programové úsilí dosáhnout význačného postavení na celonárodní politické scéně odpovídalo snahám i dalších předních členů venkovské selské komunity. Stejně jako oni se však při stanovení a naplňování svých životních priorit musel rozejít zcela nekompromisním způsobem s odkazem svých předků, dlouhodobě se promítajícím do životních zvyklostí uplatňovaných na vesnici. Předně se jako prvorozený syn zcela dobrovolně nestal dědicem otcovského statku. Navíc se ani později nevěnoval správě rozlehlého dolnorohodského hospodářství, jehož základy tvořilo jeho dědictví a zejména pozemkový majetek, který do manželství přinesla choť Marie Pýchová. Zrovna na ni v podstatě převedl veškerou tíži řízení zemědělského podnikání, jež mu svými výnosy již samo o sobě zaručovalo naprostou ekonomickou soběstačnost navenek se projevující až nadprůměrnou životní úroveň.

Svým předsevzetím vydat se na dráhu profesionálního politika Udržal mimovolně naplňoval objektivní potřeby ekonomicky nejsilnější složky venkovského obyvatelstva. Ve svém pojetí nebyl ani zdaleka osamocený. Zcela vědomě se zapojil do skupiny oněch věkem mladších veřejných činitelů, kteří se za využití vesnického zázemí chtěli prosadit mezi stávající předáky české politiky. V souladu se Stanislavem Kubrem a dalšími usiloval o vytvoření vlastní mocenské základny ve svobodomyšlné straně, která se jim zdála být pro naplnění jejich ambicí perspektivnější nežli strana staročeská. Ovšem i v tomto ohledu se rozešel s vlastními bezprostředními předky, kdy jeho otec stejně jako například Antonína Švehly byl jednoznačným stoupencem Františka Ladislava Riegra a to i na stranickoorganizační úrovni jako místní funkcionář.

Nicméně právě Udržalovo rozhodnutí plně se zapojit do naplňování společenského dění odpovídalo jedné z nejvýznamnějších složek rodových tradic, poněvadž nikoli z jeho předchůdců se ve své obci stalo již součástí vrchnostenského správního systému a po zavedení obecního zřízení se otec řadil dokonce k voleným představitelům územní samosprávy. Avšak svým cílem prosadit se ve vrcholové politice daleko jejich ambice

překonával. V podstatě byl tak jejich pokračovatelem a současně završitelem, jak můžeme vidět i v souběžném případě Švehlovi či následně Beranovi.

Podmínky k dlouhodobé realizaci původně velice smělých vizí vytvářela postupná demokratizace politického systému v habsburské monarchii, která zejména v Předlitavsku umožňovala zapojování stále širších vrstev obyvatelstva do volebního zápasu. František Udržal tak mohl za pomoci iniciativně vytvořené silné nátlakové skupiny donutit vedení mladočeské strany, aby ho hned v roce 1897 zařadilo na stranickou poslaneckou kandidátní listinu. To muselo před obdobným postupem ustoupit i několik dalších mladým představitelům vesnické selské komunity, poněvadž si uvědomovalo, že by jinak ztratilo její dosavadní voličskou přízeň.

Na zasedáních parlamentu se František Udržal ihned zařadil mezi nejviditelnější mladočeské poslance. Čadil se totiž mezi ty z nich, kteří sice nepředsáheli jménem svého klubu zásadní projevy, zato se s nehranou bezprostředností zúčastňovali především aktivních obstrukcí mačících klid a usnání schopnost schůzí. On sám dokázal navíc zúročovat své mimořádné fyzické zdatnosti k tomu, aby z nacionalisticky kontroverzních situací na české radě nalézal východiska dokonce ve vyzvání na souboj členů, kteří je z řad rakouských Němců zcela záměrně provokovali.

Ačkoliv využíval se svými věkově blízkými společníky bezmála všech možností, nabízených mu velkosvetským prostředím Vídně k osobnímu vyžití, nepřestával František Udržal sledovat naplňování svého cíle být dlouhodobě profesionálním politikem. Mezi mladočeskými činiteli nezůstával se svým předsevzetím osamoceny. Tím spíše si musel stejně jako oni vytvářet a upevňovat vlastní mocenské zázemí, které by mu zaručovalo stálou volitelnost do dolní parlamentní komory. Jeho základy si našel v melioračním hnutí, do jehož čela se postupně prosadil jako téměř nepostradatelný mluvčí.

Víceméně pravidelný kontakt s hospodářskými potřebami venkova Udržalovi stále otevřeněji napovídal, že politická strana koncipovaná v podstatě na všeobjímající národní bázi nebude schopna diferencování a zejména objektivně zohledňovat zájmy všech složek společnosti. Přesto mu bylo cizí budování politických stran na ryze stavovských nebo konfesijních základech. Odpovídalo jeho zatím nezkrutnému naturelu, když se v pozici silné osobnosti roku 1903 rozhodnul v doplňovacích volbách kandidovat do české rady coby nezávislý uchazeč o poslanecký mandát, a to i proti agrárnickému funkcionáři Josefu Švejkovi.

Následné třileté zkušenosti z postavení nezařazeného poslance Udržala dostatečně přesvědčily, že bez stranického zakotvení a tím i zaštitění nemá možnost ovlivňovat reálně rozhodování sněmovny. Musel se připojit k těm politickým druhům, kteří přímo zevnitř rozkládali alespoň navenek dosud jednotný mladočeský tábor nebo mu vytvářeli konkurenty zakládáním nových politických subjektů. Sám nebyl schopen bezesbytku vytyčovat myšlenkově zcela původní a přitažlivý program, a proto hledal spojení s proudem, který by mu do budoucna zajistil uchování nebo snad i rozšíření mocenských možností. Věřen své dosud vždy úspěšné snaze opírat se o venkovské voliče přešel v roce 1906 do zatím málo početného a v podstatě ještě bezvýznamného klubu poslanců české strany agrární.

V rámci nejsilnější zemědělské strany dal ihned na srozuměnou, kde hodlá obhajovat její požadavky. Bylo pevnou, byť nepsanou dohodou mezi ním a Antonínem Švehlou, že zatímco rodák z Hostivaře bude v rukou držet otě vnitrostranické práce a domácí „pražské“ politiky, tak on se soustředí na působení v parlamentních kruzích Vídně, přičemž bude jenom na něm, nakolik se vyrovná s ambicemi dalších agrárnických poslanců, zejména Františka Staška. K vlastním aktivitám dostal víceméně volnou ruku, kterou však nikdy nezneužil

k tomu, aby se snažil oslabit pozici vůdce, jak si ji systematicky budoval nikoli snad jeho přítel, ale uznávaný politický spolupráce.

Aniž by snad museli každodenně Udržal se Švehlou konzultovat svá stanoviska, dokázali v obecném souladu postupovat rovněž v následných letech prvního celosvětového válečného kataklysmu. Teprve pod dojmem mìnící se situace na frontách i celkového ideovì revoluèního kvasu v Evropì zaèali uznávat a prosazovat legitimitu Masarykovy koncepce plné národní a státoprávní èeské emancipace, zahrnující v sobì nakonec i totožné požadavky slovenské. Na její možnou realizaci se připravili pøedevším z pohledu potřeb venkovského obyvatelstva, èímž si vytvořili dostatečný pøedstih pøed dalšími stranami, usilujícími po vyhlášení samostatnosti Èeskoslovenska rovněž o jeho volíeskou podporu.

Oba muži byli zároveň zajedno v tom, co by mìlo provázet ustavení svébytného státu Èechù a Slovákù. To Udržalovi umožnilo, aby 22. října 1918 v projevu, jímž se ve Vídni èeská politika vlastně netušeně rozloučila s říšskou radou, vytyčil tezi, která se stala nosnou i pro první zákon vydaný po dalších šesti dnech pražským Národním výborem. Svým parlamentním posluchačům a prostřednictvím zápisu i císařskému dvoru a vládì Pøedlitavska varovně sliboval, že v jeho vlasti nedojde k žádným nepokojùm, nebo• vše bude i pro nejrozhodnější chvíli pøipraveno tak, aby se nový státní celek mohl od prvopoèátku vyvíjet bez nejmenších poruch.

Nicménì s celou agrární stranou se Udržal stal po vyhlášení republiky terèem útoku nejradiálnější èeské publicistiky i politických protivníkù. Otevøení i skrytì probíhající boj o politický vliv nejitìl obhajováním svých postojù, jimiž od léta roku 1914 po tã roky vyjadøoval společně s ostatními stranickými pøedáky lojalitu habsbursko-lotrinské dynastii. Soustødil se naopak na jakoby bìžnou poslaneckou práci, ponì vadž se podle pøijatého klíèe stal automaticky èlenem Revoluèního národního shromáždění. Zejména v jeho výborech navazoval kontakty s politiky, kteã se mu mìli propãstì stát spojenci, a• již pocházeli z èeského, slovenského nebo nì meckého politického tábora.

V soustavnì provokovaných až nacionalistických náladách se Udržal vzdal svého nì kdejšího národního radikalismu a stal se èinitelem, hledajícím vzájemné porozumění mezi všemi obèany Èeskoslovenska. Stavil se za to, aby sudetští Nìmci byli pro existenci novì ustavené republiky získávání prohlubováním demokratiènosti jejího správního systému, nikoli snad pouhým využíváním jejích represivních funkcí, i když uznával, že v krajních pøípadech je nezbytné je použít.

Bytostně cizí byly rovněž Udržalovi všechny projevy revoluèních nálad, a• již vycházely z mìstského proletáckého prostředí nebo i venkovského. V rámci Republikánské strany zemì dìlského a maloroľnického lidu však pøedstavoval menšinového èinitele, který si dlouhodobì uvìdomoval nutnost vytváøet na vesnici nezbytné podmínky k zachování sociálního smíru. Volebnì mobilizující heslo „Venkov jedna rodina“ chápal ve smyslu trvalé vstãcnosti vůči rolníkùm s malou až zanedbatelnou výmìrou půdy, stejně jako k bezzemkùm a k námezdním dìlníkùm. V tom vidìl i smysl pozemkové reformy, provádìné pod patronací jeho strany, takže ji napøíklad oproti Vranému èi nìkolika dalším špièkovým stranickým spolupøedákùm nevyužil k rozšíření vlastního hospodáství.

Udržalova ovì èitelná schopnost vytváøet na půdì parlamentu podmínky k názorovému i programovému konsensu mezi politickými stranami schopnými vládní spolupráce ho společně s agrárníky výjimeèným uchopením sociální otázky sbližovala s mocenskou skupinou formující se kolem prezidenta republiky T.G. Masaryka. Cestu k ní nalézal rovněž svým pojmáním toho, kdo je hlavním vnìjším nepøátelem existence samostatného Èeskoslovenska, stejně jako plným respektováním důležitosti práce ministerstva zahranièí

a jejího strůjce. Nebylo tedy nahodilé, že teprve ve vládě Edvarda Beneše dosáhl v září roku 1921 na ministerské křeslo.

V protikladu k počinání čelných funkcionářů vládních stran, schopných podle svého přesvědčení řídit jakékoliv ministerstvo, patřilo nesporně k Udržalovým přednostem, že resort národní obrany nemínil v rámci pozdějších vnitrostranických a koaličních vyjednávání směřovat. Podporovala ho v tom skutečnost, nakolik cílevědomě si již od svého vystupování v předlitavské dolní komoře budoval pověst uznávaného vojenského odborníka. Ve vytváření svého obrazu pokračoval i v Revolučním národním shromáždění, ale to mu vstup do ministerské rady pouze usnadňovalo, nikoli zaručovalo.

Udržalovi protivníci uvnitř agrární strany i celého mocenského spektra republiky mu členství v kabinetu umožnili v naději, že se výhledově zbaví jednoho ze svých konkurentů. Předpokládali, jak svoji energii i dosavadní autoritu rozmění a nakonec úplně ztratí v nesčetných sporech o to, co by mělo být smyslem branné doktríny státu věasech, kdy nový ozbrojený konflikt v Evropě je údajně v nedohlednu. Navíc nebyly ještě uzavřeny ani ostré diskuse, zda československou armádu budovat na milienním principu nebo prostřednictvím postupů, zcela v očích veřejnosti zdiskreditovaných v posledních letech monarchie.

Teprve v návaznosti na konkrétní projevy vnějšího vojenského ohrožení územní integrity republiky se Udržalovi podařilo přesvědčit A. Švehlu, ale i T. G. Masaryka a rozhodující parlamentní síly o nezbytnosti zavést navzdory převažujícím pacifistickým náladám mezi obyvatelstvem všeobecnou brannou povinnost. K jejímu prosazení ho vedlo nejen historické povědomí o trvale ostrém až ozbrojeném střetávání národních a státních zájmů ve středoevropském prostoru, ale také nedůvěra v mírové poválečně uspořádání, garantované mezinárodními smlouvami a organizacemi.

Na rozdíl od Edvarda Beneše nebyl Udržal iniciátorem ani spojeneckých svazků republiky, kdy je sice veřejně nezpochybňoval, ale postrádal kním na základě i svých jednání s francouzskými vojenskými činiteli pevné důvěry. Aniž by měl citlivost předkládat alternativní koncepci zahraniční politické orientace upevňujícího se státu, přece jenom zejména od počátku třicátých let připomínal, že nejpřirozenějším spojencem je Československu Polsko, poněvadž podle jeho mínění mají obě země stejné geopolitické zájmy. Stále zřetelněji si totiž uvědomoval, že vnější nebezpečí vůči Československu nevychází již výhradně od příslušníků habsbursko-lotrinského rodu, ale čím dál výrazněji od státu svatoště panské koruny a stále silnějšího Německa.

Vědomí permanentního vnějšího ohrožení republiky iniciovalo Udržala k tomu, aby se zasazoval o zvyšování její obranyschopnosti modernizací armádní výzbroje, zejména upřednostňováním letectva. Ve vlastním mocenském zájmu nemohl ovšem odhlédnout od potřeb agrárnícké čelenské základny. Proto preferoval zároveň jezdeckvo, poněvadž jí zaručovalo pravidelný odběr píce za státem garantované výhodné výkupní ceny. Sám také inspirován i T.G. Masarykem vykonával vojenské přehlídky na koni, byť vždy oblečen do civilního obleku, takže se nestal nikdy symbolem militarizace země.

Vzhledem k prokazatelné nutnosti zvyšovat vojenský potenciál státu, musel Udržal osobně rozhodovat o významných průmyslových zakázkách, stejně jako o dislokaci budovaných armádních objektů. Dá se předpokládat, že v konečných svých rozhodnutích ve vztahu k bankovním domům, stavebním i zbrojním firmám přihlížel k potřebám vlastní strany a jejich členů, nebo jinak by ho agrárnícké vedení zřízení ministerstva jistě odvolalo. Samotný Antonín Švehla ho sice ve své druhé vládě nahradil národním socialistou Jiřím Stábrným, ale hned do dalšího svého kabinetu mu dveře v číjnu 1926 opět otevřel. Měl totiž oprávněnou jistotu, že si z armády nechce vytvořit vlastní mocenský nástroj a navíc se na něj

přes všechny snahy opozičních poslanců neprovalí žádná z dramaticky vyhlížejících korupčních afér, tak příznačných pro politické klima meziválečného Československa.

Udržal si současně se vši důsledností připouštěl, že konečný výsledek případného vojenského konfliktu se bude odvíjet též od morální volní síly jím spoluvytvářené armády. Chtěl v ní proto prosadit nadstranické vřdomí a dal podnít k odnřtí volebního práva jejím příslušníkům, aby nebyli bezprostřednř vtahováni do řastých předvolebních kampaní. Vojáci podle jeho přesvědčení bez ohledu i na své národní cítění mřli jednotnř bojovat za uchování existence Československa. Při vytváření ideovřch tradic budovanřho vojska vřak nedokázal překrořit své řeské národní cítění. Když totiž hovořil o „nařich dřinách“, mřl na mysli vřhradnř jenom minulost historickřch zemř, navíc vidřnou prostřednictvřm vyznřní dřil Palackřho a Jirřskovřch.

V podstatř stejnřm způsobem se vyrovnřval s nřplnř ideje řeskoslovenskřho národa, jak ji zakotvovala jřž preambule ústavy. Do veličřho armádnřho sboru sice uvřdil slovenskř důstojnřky, nicmřnř ke Slovensku a jeho požadavkům zaujřmal až paternalistickř vztah. Na silřcí emancipační snahy slovenskř politickř reprezentace v řele s Andrejem Hlinkou reagoval vyslovenřm přesvědřenřm, ře by ponechřna sama sobř na rozdřl od střvajřcí reprezentace unitřrnř republiky nebyla schopna svřj národ uchrřnit před rychlou a řplnou mař arizací.

Přes svř nespornř řskalř vřkon funkce ministra národní obrany Udržalovi spoleřenř s posilovanřmi osobnřmi kontakty na T.G. Masaryka umořřoval, aby se z vřluřenř agrřrnickřho řeskřho politika stal by• s jistřmi omezenřmi střtnřkem, uvřdomujřcřm si potřeby republiky jako nedřlnřho celku v rovřnř národnř i střtoprřvnř. K tomuto uchopenř smyslu řeskoslovenskř střtnosti mřl od řady svřch spolustranřkř i vřdřch řinitelř jinřch stran předpoklady jřž třm, ře v samotnř vřdřskř řřskř radř zaujřmal v letech třsnř předchřzejřcřch prvň svřtovř vřlce postavenř, v nřmř si jako jejř mřstopředseda a řlen rakousko uherskřch delegací mohl uvřdomovat, ře zřjmy stranickř ři pouze jednoho národa nemusř břt vřdy v souladu s potřebami stabilizovat v zemř pomřry a třm i jejř mezinřrodnř politickř postavenř.

Prokřzat plnř svoji schopnost břt osobnostř, kterř se snařř v danřch podmřnkřch politickřho systřmu slřřovat zřjmy agrřrnř strany s potřebami celostřtnřmi, dostal Udržal tehdy, kdřž byl v roce 1929 nejprve jmenovřn sprřvcem ministerskř rady a zřhy přřmo předsedou vlřdy. Ani zdaleka přřtom nepředvřdal, před jak velkř problémy bude v nřsledujřcřch třch letech postaven. Funkci přřjřmal s vřdomřm, ře jako dovednř parlamentnř vyjednřvař dokřže ztlumit přřpadnř spory uvnřř koalice i řtoky od opozičních řinitelř, k nřmř se sice řadřla vřraznř menřina politickřho spektra, zato velice vřznamnř, a• jřž nřrodnostnř patřla do řeskřho, slovenskřho ři nř meckřho tábora.

Dřsledky svřtovřho hospodřřskřho rozvratu na domřcř celkovř pomřry nabyly ovřšem takovřho charakteru, až pro jejich postřžení, vyhodnocenř a hlavnř překonřvřnř Udržalovi dosavadnř zkuřenosti nestařily. Vřslovnř přřtom odmřtal přřjmout impulsy přřchřzejřcí od ekonomř sdruřujřcřch se vUSA kolem F. D. Roosevelta, natoř od třch, kteřř se inspirovali metodami řřzenř nřrodnřho hospodřřstvř v Sovřtskřm svazu. Přestože svřm přřstupem se v podstatř nřmř nelřřil od ostatnřch přřdřkř agrřrnickřch i dalřch koalřenřch stran, stal se pro nř řinitelřm, jehoř veřejnosti prostřednictvřm tisku i parlamentnřch projevř přřdklřdali coby vřluřenřho strřjce vidřtelnř bezvřchodnř vlřdnř politiky.

V okamřžiku, kdř bolestnř pochopil, ře odchod z Kolovratskřho paláce je pro nřj naprosto bezodkladnř, Udržal řeřil otřzku, v řem vidřt svoji politickou budoucnost. Oprotř přřevřujřcřm zvyklostem neřel cestou vřseobjřmajřcí kritiky svřch nřstupcř ani bezpodmřneřnřm obhajovřnřm vlřdnřch pořenř z let, kdř byl premiřrem. Upřmnř se naopak od sklonku řřjna 1932 stylizoval do role, kterř mu dovolovala zřstat sice ve vedenř

republikánské strany, ale zároveň ho stavila do pozice, otevírající před ním možnosti vyslovovat se k celospolečenskému pohybu jakoby z nadstranického hlediska. Znovu tím potvrdil nejen svoji vůlnou sounáležitost se stavovským agrárním hnutím, nýbrž současně patrnou blízkost k hradní složce československé politiky.

Bi hem čtyřicetileté veřejné činnosti Udržalovi to byli právě pouze dva státníci, kteří dokázali svým vlivem výrazně spoluvytvářet její zaměření a celkové vyústění. Antonín Švehla v rovině praktických postupů a v oblasti mravního nazírání na politiku T. G. Masaryk. Ani v jedné dvojici dolnoroveňský rodák nepředstavoval dominující osobnost, nicméně ani jeho vklad do vzájemných vztahů nebyl zanedbatelný. V případě agrární strany hned po vstupu do jejich řad svoji výkonnou pracovitostí pomáhal překonávat její krize organizační i programové, a to posilováním pozice politika, který se pro nejšířší veřejnost stal jejím nejvýraznějším představitelem. Do kontaktů s prezidentem republiky zase vnášel až jistou zemitost a osobní vůlost, která oběma mužům usnadňovala konfrontovat nastiňované ideály s každodenní těžbas i sociální realitou.

Na samém sklonku své politické a životní dráhy byl Udržal konfrontován se situací, v níž se začaly doslova hroutit vnitřní i zahraniční politické pilíře dosavadní československé státnosti. Sám již prožil přelomovou chvíli vytváření nového státoprávního uspořádání střední Evropy a nyní stál před dalším zlomovým okamžikem. Do budoucnosti nehledil s beznadějí. Těžce rozhodnutí na něm už nespočítala a to mu umožňovalo, aby možnou ztrátu samostatného státu pro Čechy a Slováky nepojímal jako výraz svého osobního selhání. Dostatek informací ho naopak dovedl k poznání, že vojenská obrana republiky za stávajících domácích poměrů a politiky Paříže a Londýna nemusí být v konfliktu s nacistickým Německem úspěšná. Dokázal překročit svůj vlastní stín vymezený osmiletým úřadem ministerstva národní obrany a vedle dramatických výzev kozbrojenému odporu vůči vnějšímu tlaku chtěl krátce před svou smrtí 25. dubna 1938 pobízet k uchování mravní síly českého národa, která mu podle jeho přesvědčení jako jediná za všech okolností zachová potenciál k plnohodnotné existenci.

Svým názorovým vývojem i konkrétními činy se František Udržal stal pro českou politiku od sklonku devadesátých let 19. století po druhou polovinu třicátých let následujícího věku jak modelovým, tak jedinečným představitelem. V rámci československého státu sice vyzrál v celostátní osobnost, avšak postrádal schopnost vlastní straně i celé společnosti předkládat sjednocující vizi budoucnosti. Oproti svým spolupředákům si nicméně uměl přiznat nebezpečí, které republice jako celku hrozí prosazováním partikulárních zájmů politických stran a již založených na ambicích čisté mocenských, sociálních nebo národních.

Až s pragmatickou pružností se Udržal současně stavil k mìnícím se geopolitickým podmínkám ve střední Evropě. Tím symbolizuje postoj mnoha svých věkových vrstevníků, by se rozešli do různých politických stran. Teprve s uznáním výhodnosti svébytné státnosti pro český národ se zapojil do zápasu za svolání Československé republiky a poté do jejího budování. Svůj vklad do vytváření jejich základů pojímal jako naplňování úkolů, který před ním objektivně postavila sama doba. Chtl se podílet na politické moci, a proto je zohledňoval z pozice i stranického funkcionáře, poněvadž pouze trvalé zakotvení v politické straně se silným koaličním potenciálem mu umožňovalo nárokovat si významné postavení ve správě státu.

Právě vědomí bezpodmínečné stranické sounáležitosti spojení s uznáním permanentní nutnosti ochrany čisté národních zájmů zabránilo, aby se František Udržal vynořil z plejády českých politiků jako jedinečná, neopakovatelná osobnost. Současně se tím stal až modelovou postavou, která přes všechnu specifiku svého jednání především ve vládních funkcích zosobňuje obecné trendy, spoluvytvářející politický systém první

Ěskoslovenské republiky, stejnĚ jako celkovou atmosféru, v níž se naplòoval se všemi svými pøednostmi, ale i negativy.

Literatura:

1. Charbuský M.: *František Udrž al 1866-1938*, Univerzita Pardubice 2002
2. Klimek A.: *Boj o Hrad, I, II*, Praha 1998
3. Studnička P.: *Volby do øíš ské rady a jejich kandidáti v r. 1907 a 1911 na Pardubicku, Chrudimsku a Vysokomýtsku*, Chrudimský vlastivĚdný sborník 2, Chrudim 1997
4. Šouša J.: *ZemĚdi lská správa a nĚkterá východiska vzestupu agrární strany v Ěechách*, Acta Universitatis Carolinae, Z pomocných vĚd historických, VI-VII, 1987
5. Uhlíř D.: *Republikánská strana lidu zemĚdi lského a maloroľnického ve vládi panské koalice*, Ěs. ěasopis historický, ě.2-3, 1970

Kontakní adresa:

PhDr. Miloš Charbuský, CSc.
Fakulta ekonomicko-správní, Ústav veřejné správy a práva, Univerzita Pardubice,
Studentská 84, 532 10 Pardubice
tel.: 466 036 165
e-mail: milos.charbusky@upce.cz

Recenzoval: prof.dr. Jiř Frajdl, CSc., Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

